Luka Antić

MLADI SELACA U RADNIČKOM I OSLOBODILAČKOM POKRETU

Pisati o ovoj temi znači istodobno odvajati mlade od starijih u ovom gotovo tri desetljeća dugom pokretu. To odvajanje je i dosta rizično, jer postoji mogućnost da se neka zasluga pripiše drugome. Neosporna je činjenica da su se mladi nalazili uvijek u prvim redovima borbe. To je bilo i prirodno, jer su mladi najviše osjetili da im sutrašnjica ne nosi ništa dobrog. Bili su svjesni da nešto treba mijenjati u društvu i učiniti ga pravednijim. Tu mogućnost su najviše prihvaćali i vidjeli kroz političko organizovanje u svojim organizacijama.

Mladi nisu bili opterećeni obiteljima, jer ih nisu imali, nisu razmišljali mnogo o posljedicama diktature, koja se nemilosrdno obračunavala s neprijateljima režima, ali su najtragičnije osjetili fašističku okupaciju svoje zemlje. Ta im je okupacija oduzela i ono malo slobode druženja i okupljanja i zavela ograničeno kretanje od prvog mraka pa do jutarnjih sati.

Zato je i razumljivo što su mladi sudjelovali u svim fazama otpora vladajućim diktaturama i kasnije okupatorima. Istina, za tu svoju mladenačku hirovitost i poletnost platili su visoku cijenu, a što se kroz brojčane pokazatelje najbolje dokazuje.

Kada se analizira popis članova mjesne organizacije Socijalističke radničke partije Jugoslavije (komunista) u Selcu iz godina 1919 - 1920, od 155 upisanih članova većina njih bili su mladi. Karakteristično je da u tom popisu od 155 članova nema niti jedne omladinke i žene. To govori da još tada ženskoj čeljadi nisu bile pristupačne političke stranke, što se za kasniji period političke i revolucionarne borbe ne može ni zamisliti.

Kada zavirimo u razne faze obnove Komunističke partije Jugoslavije i SKOJ-a koje su se odvijale u razdoblju od 1930. do 1940. godine u Vinodolu, pa tako i u Selcu, redovito nailazimo na imena mladih aktivista predvođenih starijim drugovima. U Selcu je predvodnik početkom tridesetih godina bio komunist Slavko Jeličić Jureško, koji je oko sebe okupljao mlade intelektualce i radnike kao prof. Vinka Antića, Josipa Kršula Knezića, Huberta Jeličića, nešto kasnije Ivana Jeličića Tominčića, Vjekoslava Lončarića, Vicka Antića, Emila Antića i druge. Njima se zatim pridružuju Andrija Kršul, Vlade Car i još mladi naraštaj, koji vrlo agilno sudjeluje kroz razne etape obnove i oživljavanja radničkih organizacija nakon Obznane, koja je ugušila radnički pokret i njegove organizacije. Sve su to bili mladi ljudi od 25 godina života.

Na poziv Komunističke partije Jugoslavije za pomoć ugroženoj republikanskoj Španjolskoj, od petorice dobrovoljaca iz Selaca, njih trojica bili su mladi, Vicko Antić imao je 25, Emil Antić 27 i Nikola Pobor 26. godina.

Kada zavirimo u statistiku sudionika narodnooslobodilačke borbe u Selcu, tada vidimo da su od 231 aktivnog sudionika 117, ili 51 posto, bili mladi. Od 16 nosilaca Partizanske spomenice 1941. petorica njih, ili 30 posto, su mladi. Od 40 poginulih boraca u NOR-u 23, ili 57 posto, su omadinci i omadinke. Od petorice ratnih vojnih invalida svi su bili omladinci i to: Nikola Antić Kombol (21. g. ranjen u nogu), Franjo Dešman ml. '20. g. ranjen u nogu), Ivan Lončarić Puškar (21. g. ranjen u oko i ostao bez njega), Mate Lončarić Puškar (22. g. ranjen u ruku i ostao bez ruke), Marijan Lončarić Ružić (22. g. ranjen u nogu i ostao bez noge). Među 102 mještana, koji su prošli kroz zatvore i logore

za vrijeme okupacije, radi učešća ili saradnje sa NOP-om, bilo je oko 26 posto omladinaca i omladinki, koji su čamili u logorima u Kraljevici, Bakru i po Italiji.

Pored tih navedenih podataka o učešću omladina u predrevolucionarnom periodu i u toku NOV-a zavidan uspjeh postigao je veliki broj omladinaca, koji su ostali u armiji, a njih dvadesetak je dobilo oficirske činove i većina ih je ostala da kao vojni starješine nastave borbu za novu Jugoslaviju. U toku NOB-a veći broj omladinaca i omladinki bilo je na rukovodećim mjestima u omladinskoj organizaciji širom Hrvatske. Među njima je bio i Vlado Car, prvi sekretar Okružnog komiteta SKOJ-a za Hrvatsko primorje od 1941. godine, a kasnije i člana ZAVNOH-a.

Nije Selce u ovakvoj strukturi učesnika radničkog pokreta i NOB-a bilo iznimka, već je takva situacija bila u čitavom Vinodolu.

U periodu obnove Komunističke parije i SKOJ-a korištena je svaka mogućnost u postojećim društvenim institucijama da se kroz njih razvije politička aktivnost. U Selcu je za to bila najpogodnija Narodna knjižnica i čitaonica, čija aktivnost datira još od početka ovog stoljeća. Kroz akciju na gradnji Doma prosvjete, koja je trajala od 1931. do 1934. godine, a naročito nakon izgradnje doma otvorile su se velike mogućnosti da se kroz razne sekcije kulturne aktivnosti, okupi omladina i pored kulturne usmjeri na političku aktivnost. Kroz glumačku i tamburašku sekciju, a najviše kroz knjižnicu, u kojoj je bilo dosta napredne literature, omladina se kulturno i politički odgajala. Poseban vid aktivnosti bila su predavanja iz raznih oblasti života, koja su držali prof. Vinko Antić, Ivan Lončarić Papić, Slavko Jeličić Jureško i mnogi drugi. Svakodnevno su praćena politička i gospodarstvena zbivanja u nas i u svijetu, a napose situacija oko početka drugog svjetskog rata. O svemu se je raspravljalo svaku večer u čitaonici. Borba za izbore 1935. godine, na kojima su napredne snage odnijele pobjedu u Selcu i kad je za općinskog načelnika došao stari komunist Jeličić Slavko Jureško, dalo je poseban pečat političkoj ativnosti, koja nije splahnula sve do početka NOB-a.

Kroz čitav ovaj period obnove političkih organizacija, koji je zahvatio široko pučanstvo, omladina je bila najaktivnija. Međutim, ovdje je potrebno spomenuti da tu političku aktinost nije dovoljno pratila djelatnost na organizacionom polju. Iako je postojao Okružni komitet Komunističke Partije u Sušaku, na čijem je čelu bio Rade Šupić, organizacionim pitanjima oko ustrojstva mjesnih organizacija Partije i SKOJ- a nije se pridavala dovoljna pažnja. Kao dokaz tome je nepostojanje organizacija SKOJ-a i omladine po mjestima na ovom našem području. Tako je bilo i kod organizacije KP. Na to pitanje nije do danas dat temeljit odgovor zašto je to tako bilo. To ne znači da treba i da se može negirati bogati i intenzivan politički rad i Partije i SKOJ-a, i to neprekidno kroz čitavo desetljeće obnove političkih organizacija. To nije teško dokazati i o tome je dosta pisano, ali mislim da nisu dovoljno analizirana ova lutanja i šarolikost u organizacionom ustrojstvu organizacija.

Dolaskom na ovaj teren Rade Končara, sekretara CK KPH, početkom 1941. godine, koji je održao sastanak s komunistima Vinodola u Borićima iznad Selaca, to pitanje je pokrenuto. Od tada se organizacija SKOJ-a u Selcu postavlja na čvrstu osnovu. Imamo svojeg sekretara, odnosno pročelnika, redovito se sastajemo, plaćamo mjesečnu članarinu. To je kod članova SKOJ-a djelovalo veoma ozbiljno i stvorilo kod njih ponos da pripadaju organizaciji, jednom riječju osjećali su se obaveznim mnogo više nego do tada. Na ovo se nadovezuje činjenica da je u našim redovima jako prisutna stroga ilegalnost. Ona je stvarala nepovjerenje i sektaštvo prema mnogim omladincima i omladinkama, koji su isto tako imali uvjeta da postanu članovi SKOJevske organizacije. Tako smo skojevsku or-

ganizaciju sveli na svega četiri člana, a mogli smo još na desetak. S ostalom omladinom se radilo u organizaciji Savez mlade generacije u manjim grupama od po tri člana i krili smo jedni od drugih. Kasnije smo vidjeli da su oni svi znali jedni za druge i to je najbolji dokaz kako smo u organizacionom pristupu mladima robovali nekim starim ilegalnim šemama i sporo otvarali put mnogima koji su bili spremni aktivno se uključiti u rad skojevske organizacije, što su na koncu potvrdili i svojim udjelom u NOB-u. Organizacija Savez mladih generacija zadržala se među mladima sve do 1943. godine kad je osnovan USAOH.

U generaciju mladih, koja je svojim radom u predratnom periodu i u prvim godinama NOP-a dokazivala svoju odanost naprednom radničkom pokretu, pored već navedenih imena, treba spomenuti i ova:

Lončarić Valentin, prvi sekretar SKOJ-a Selce 1941,
Antić Luka, član prve skojevske organizacije 1941,
Brozović Zvonko, član prve skojevske organizacije 1941,
Jeličić Branko, član prve skojevske organizacije 1941,
Antić Jurja Josip, poginuo 1944,
Antić Ivan Marijan,
Antić Stjepana Stjepan,
Brozović Ivana Branko,
Brozović Jurja Katica, stradala 1944,
Lončarić Tome Ivan,
Lončarić Mihovila Milica,
Lončarić Ivana Mihovil,
Lončarić Ivana Petar,
Lončarić Mihovila Vilim,
Lončarić Josipa Zvonko,
Brozović Andrije Marija,
Brozović Ivana Marica.

Za vrijeme talijanske okupacije 1941-43. u Selcu je bilo oko 2.000 okupatorskih vojnika, ili skoro duplo više nego domaćeg stanovništva. Mjesto je bilo ograđeno četverostrukom bodljikavom žicom i bunkerima na najistaknutijim mjestima. Opskrba građana živežnim namirnicama bila je slaba i neredovita, da bi zatim sasvim prestala. Život u tako teškim uvjetima bio je nemoguć, pa su mnogi mještani bili prisiljeni potražiti izlaz iz tako teške situacije. Našli su ga odlaskom u podravska i slavonska sela, gdje su kod seljaka radili na poljima da bi se mogli prehraniti. Odselile su čitave porodice i mnogi pojedinci, a naročito mladi. To je s jedne strane smanjilo političku aktivnost omladine Selaca i aktivnost na pomaganju NOP-a, ali su se mještani, posebno omladina, uključili aktivno u NOP u svojoj novoj sredini u Podravini i Sloveniji. Desetak naših omladinaca otišlo je u partizanske jedinice Moslavine i Slavonije. Nekoliko njih je i poginulo na tom terenu. Među njima je poginula i omladinka Marija Pobor kao bolničarka u 17. udarnoj brigadi 28. slavonske divizije u 22. godini života. Dakle, mržnja protiv okupatora i njegovih slugu nastavila se kod naše omladine i u novoj sredini gdje su morali boraviti.

Zahvaljujući aktivnosti SKOJ-a i omladinske organizacije vrlo mali broj omladine pristupio je neprijateljskim redovima. Poseban uspjeh postignut je u onemogućavanju ustaškom pokretu da osnuju organizaciju ustaške mladeži u Selcu. Otišlo se je tako daleko

da su od ustaške organizacije zadatak za formiranje ustaške mladeži preuzeli skojevci da bi tako onemogućili njihovo formiranje i u tome su potpuno uspjeli. Iako je teror okupatora i ustaša, tjeranje u logore i zatvore, bio velik, šurovanje s neprijateljem i prokazivanja bila su rijetka. To je u tako teškim uvjetima bilo jako važno, jer okupator nije imao milosti.

Aktivnost omladine za vrijeme okupacije bio je težak zadatak ali ona je postojala bez prekida. Omladina se upoznavala preko partizanske štampe o ciljevima, akcijama i razvitku NOP-a. Pomagala materijalno koliko god je mogla. Javljala se neprijatelju preko pisanja parola i bacanju letaka. Okupator nije bio spokojan i osjećao se nesigurno. Svi omladinci i omladinke kojima je prijetila opasnost od neprijatelja, ili su pozivani u neprijateljske jedinice, odlazili su u partizane. Nakon kapitulacije Italije došle su njemačke jedinice i stacionirale se u Crikvenici. Selce je tada lakše disalo, jer se smatralo kao poluoslobođeni teritorij i aktivnost omladine bila je veća. Iako je čest upad Nijemaca u Selce bio praćen terorom, omladina je sa ostalim mještanima nastavila pomagati NOB-u u raznim oblicima. Jedan od karakterističnih bio je i kuhanje soli od morske vode. Nedostatak soli u ishrani bio je veliki i narod se snašao da na najprimitivniji način dođe do soli za sebe i za potrebe jedinica NOV. Bile su to teške godine požrtvovanja i samoodricanja ali i stradanja mlade generacije.

Koliko je trebalo i hrabrosti u raznim akcijama i zadacima možda govori i ovaj primjer. 19. srpnja 1942. godine omladina Vinodola organizirala je omladinski miting na Lukovu u Bribirskoj šumi, gdje su boravile i partizanske jedinice. O tome je opširno pisao Stipe Tonković u Vinodolskom zborniku III. Smatramo da je potrebno dodati tome da su iz Selaca u tom omladinskom mitingu sudjelovala i dva omladinca skojevca, Zvonko Brozović i Mihovil Lončarić. Probiti se kroz četverostruku bodljikavu žicu i između neprijateljskih bunkera i otići na Lukovo na omladinski miting i vratiti se u Selce bio je hrabri podvig, za razliku od omladine koja je na miting došla iz oslobođenog i poluoslobođenog područja.

Mladi Selca koji su svojim životom platili slobodu:

Antić Jurja Branko, r. 1925 - poginuo 1944. kraj Rume,
Antić Nikole Božidar, r. 1920 - poginuo 1945. u Bosni,
Antić Jurja Ivan r. 1924 - poginuo 1944. kod Ivanca Hrvatsko Zagorje,
Antić Pavla Jerko r. 1924 - poginuo 1944. kod Vrbovskog,
Antić Jurja Josip r. 1922 - poginuo 1944 kod Škara, Lika,
Antić Nikole Marijan r. 1922 - poginuo 1944. kod Škara, Lika,
Antić Mihovila Mihovil r. 1923 - poginuo 1944. kod Šida,
Antić Franje Ratko r. 1928 - poginuo 1944. kod Koprivnice,
Brozović Josipa Josip r. 1921 - poginuo 1944. na otoku Pagu,
Brozović Jurja Katica r. 1925 - stradala 1944. u Selcu,
Jeličić Ivan Mihovil r. 1920 - poginuo 1944. na Ljubovu,
Lončarić Šimuna Albert r. 1921 - poginuo 1944. kod Koprivnice,
Lončarić Mihovila Aleksandar r. 1925 - poginuo.smrznuo 1944. na Matić-Poljani
Lončarić Ivana Anton r. 1918 - poginuo 1945. u Dachau,
Lončarić Josipa Josip r. 1927 - poginuo 1945. u Crnom Lugu,
Lončarić Ivana Lucijan r. 1917 - poginuo 1944. u Brinju,
Lončarić Andrije Nikola r. 1924 - poginuo kod Osijeka,
Magaš Antona Anđelko r. 1922 - poginuo 1944. kod Perušića,

Pobor Josipa Josip r. 1921 - poginuo 1944. u Podravini,
Pobor Josipa Marija r. 1922 - poginula kao bolničarka 1944. kod Daruvara,
Pobor Jurja Vinko r. 1919 - poginuo 1943. kod Ludbrega,
Pobor Lovre Vinko r. 1925 - poginuo 1943. kod Ogulina,
Šamanić Nikole Nikola r. 1925 - poginuo 1944. u Kninu.

Predratnu i ratnu aktivnost ove mlade generacije, koja je nesebično davala sebe za ideale slobode i socijalne privrede, koja je ugradila sebe u temelje novog i naprednog društva, ocijenit će historija i historičari. Vjerujemo da nitko ne će osporiti veliki doprinos ovoj generaciji i da će poštovanje prema njezinim žrtvama ostati trajno. Za sve ono što je na tim zdravim temeljima kasnije izraslo i degeneriralo, što je dovelo do raspada socijalizma kao sistema, nito ne može kriviti ovu divnu generaciju koja je poštena i nesebično živjela i umirala.